

dr hab. prof. UR Agnieszka Uberman

Rzeszów 21.02.2023r.

Zakład Językoznawstwa Stosowanego i Kognitywnego

Instytut Neofilologii, Kolegium Nauk Humanistycznych

Uniwersytet Rzeszowski

Recenzja rozprawy doktorskiej pt. *Emotion Metaphors in English and Russian Idiomatic Expressions. A Cognitive Linguistic Perspective (Metafory wyrażające emocje w angielskiej i rosyjskiej idiomatyce w ujęciu kognitywnym)*

Rozprawa doktorska, której autorką jest Pani mgr Tatsiana Sarokina-Sokołowska, została napisana pod kierunkiem prof. dr hab. prof. Henryka Kardeli. Praca omawia tematykę języka emocji sprecyzowaną w tytule dysertacji. W przedstawionej do recenzji pracy Autorka analizuje złożoną metaforykę emocji zawartą w idiomach rosyjskich i angielskich w kognitywnej perspektywie badawczej.

Na pracę składa się wprowadzenie, 4 zasadnicze rozdziały zawarte w dwóch częściach: pierwszej pt. *Basic issues in idiom research* i drugiej zatytułowanej *Basic assumptions of cognitive linguistics*, wnioski, spis bibliograficzny oraz streszczenie w języku polskim. W rozprawie zamieszczono także spis diagramów, rysunków, zdjęć i tabel, które znajdują się w treści pracy. Całość liczy łącznie 205 stron. Spis bibliograficzny obejmuje 249 materiałów źródłowych, co oznacza dobre rozeznanie Doktorantki w literaturze przedmiotu, oraz listę 8 korpusów przy pomocy których Autorka zgromadziła materiał leksykalny do prowadzonych analiz. Struktura pracy jest spójna, dobrze przemyślana i poszczególne jej części są logicznie uporządkowane. Układ treści pozwala na realizację zakładanych celów pracy.

We wprowadzeniu Doktorantka klarownie przedstawia strukturę rozprawy oraz jej cele. Ta krótka charakterystyka układu i treści pracy wprowadza w lekturę rozprawy i zarysowuje schemat badań.

Część pierwszą rozprawy pod nazwą *Basic issues in idiom research* rozpoczyna rozdział pierwszy pt. *State of the art*, w którym zgodnie z tytułem tej części pracy Doktorantka w zarysie

odnosi się do pojęcia 'idiom', a następnie zwięźle charakteryzuje cechy i parametry idiomów. Ponadto, przedstawiony jest zarys rozwoju badań nad idiomami i krótka charakterystyka podejścia różnych badaczy. Autorka omawia także skrótowo psycholingwistyczną perspektywę analizy znaczeń idiomów, dochodząc do holistycznego spojrzenia na idiomatykę. Podejście kognitywne do analizy znaczenia wyrażenia idiomatycznego jest zaakcentowane w kolejnym podrozdziale. Idiomy są oparte na metaforycznych relacjach i motywowane podobieństwami, zatem znaczenia idiomatyczne są zawarte w ludzkim systemie konceptualnym. Innym mechanizmem zaangażowanym w odkrywanie znaczeń idiomów jest metonimia. Doktorantka odnosi się także do metafor emocji, ich ogólnego pochodzenia w języku. Rozważania w rozdziale kończą się odniesieniem idiomów do Gramatyki Konstrukcji i ich definicje tamże. Omawiane zagadnienia przedstawione są klarownie, a podsumowanie rozdziału jest spójne i trafnie sformułowane.

Rozdział drugi ma również charakter teoretyczny i zgodnie z określonym tytułem koncentruje się na zagadnieniach frazeologii, jej podwalinach i sposobach analizy znaczeń. Zaznaczono także znaczenie leksykalne oraz jego różnorodne elementy. Doktorantka odnosi się ponadto do leksyki emocji, która stanowi zasadniczą tematykę recenzowanej rozprawy. Pokrótkie omówione są typy metafor oraz przesunięcia metonimiczne. Podsumowanie rozdziału stwierdza podobieństwo we współczesnych badaniach rosyjskich i zachodnich badaczy kognitywizmu. Doktorantka wskazuje także na fakt, iż idiomatyczna natura tworzenia znaczeń jest uniwersalna, ucieleśniona i jest umiejscowiona w ludzkim poznaniu, niemniej może być także uwarunkowana kulturowo.

Część drugą rozprawy zatytułowaną *Basic assumptions of cognitive linguistics* rozpoczyna rozdział trzeci pod nazwą *The nature of cognitive semantics*. Tutaj uwaga jest skupiona na językoznawstwie kognitywnym i badaniach prowadzonych w tym nurcie. Opisano podstawowe zagadnienia, w tym znak językowy, trójkąt semiotyczny i 'dynamiczne' podejście do znaku językowego, również w perspektywie i ujęciu badaczy rosyjskich, wraz z innymi parametrami kształtującymi interpretacje znaczeń. Odrębny podrozdział poświęcony jest także Teorii Metafory Konceptualnej, która opisana jest w oparciu o bogatą literaturę przedmiotu. Metafora konceptualna jest traktowana jako pełniąca centralną rolę w codziennym dyskursie oraz kształtowaniu sposobu w jaki myślimy. Metafory odzwierciedlają zdolność ludzkiego umysłu

do myślenia parabolicznego/obrazowego. Są one wszechobecne w ludzkim życiu, nie tylko w konstruowaniu myśli i wypowiedzi. Doktorantka stwierdza, że cały ludzki system konceptualny ma zasadniczo charakter metaforyczny. Autorka pokrótce podaje strukturę, odwzorowania kognitywne i funkcje metafor, wskazując na znaczenie kontekstu w interpretacji znaczeń i odwzorowań, również kulturowych. Uwaga poświęcona jest także mechanizmom metonimii pojęciowej oraz jej relacjom z metaforą i wyrażanymi z ich użyciem emocjami. Zwięzła dyskusja nad Teorią Integracji Pojęciowej dopełnia opisu pojęć w obrębie natury semantyki kognitywnej.

Rozdział czwarty pt. *Cognitive idiomaticity, idiomatic creativity* jest zasadniczy z punktu widzenia analizy idiomów rosyjskich i angielskich. Doktorantka rozpoczyna rozważania od opisu cechy transparentności znaczenia idiomów, które można analizować na podstawie podejścia semazjologicznego lub/i onomazjologicznego. Następnie omawia pojęcie emocji i jego główne cechy oraz pojęcia pokrewne. Autorka stwierdza, że język wyrażający emocje pełny jest znaczeń przenośnych, przeplatających się metafor i metonimii pojęciowych. Język emocji opisany przez Kövecsesa (2000) w oparciu o teorię, której autorem jest Talmy (1988), stał się podstawą analizy idiomów rosyjskich, i ich odpowiedników bądź tłumaczeń angielskich. Analiza materiału badawczego wykorzystuje koncepcję dynamiki siły Talmy'ego; idiomy rosyjskie są oparte na domenach EMOCJA, GNIEW, STRACH, MIŁOŚĆ, SZCZĘŚCIE oraz SMUTEK. Tak pogrupowane idiomy poparte są schematem rysunkowym reprezentującym rozłożenie sił w celu określenia skali intensywności emocji, w każdej z 6 opisywanych grup. Analiza jest ciekawa i poparta dużą liczbą przykładów idiomów rosyjskich i angielskich odpowiedników, jednak zaproponowana powyżej 'dynamiczna skala intensywności emocji' nie jest omówiona bardzo szczegółowo. Dodatkowo odnieść można wrażenie, że idiomom angielskim nie poświęcono wystarczającej uwagi.

Konkluzje które wywodzi Doktorantka są uzasadnione na podstawie przeanalizowanego materiału badawczego. Wskazuje na pewne uwarunkowania kulturowe, charakterystyczne dla języka i kultury rosyjskiej, które można zauważyć w niektórych cytowanych przykładach wyrażen idiomatycznych (w obrębie domen pojęciowych LOVE i SADNESS). Wnioski, które Doktorantka formułuje na końcu swojej rozprawy są słuszne i wykazane na bazie zgromadzonego materiału badawczego i jego analiz.

Od strony edytorskiej rozprawa jest przygotowana dosyć starannie, jednak Autorka nie uniknęła popełnienia pewnych błędów. Zaliczyć do nich należy błędy językowe i literowe (np. str. 17, 18, 25, 26, 37, 59 i inne), jednakże ich obecność nie zakłóca sensu przekazywanych treści. Drobne uchybienia natury edytorskiej odnoszą się do formatu zapisu niektórych źródeł i cytowanych prac (np. str. 91, 82, i inne), interpunkcji (np. str. 51, 113, 118, itd.), różnego kroju czcionki w tekście tabel (np. str. 15; str. 30-31, str. 32, str. 40 i inne) i tekście pracy (np. str. 102, 111 i inne), wielkości rysunków a co za tym idzie niezbyt czytelnych napisów (str. 44, str. 71), zapisu cytowanych zwrotów z lub bez kursywy (str. 34-35, 36, 79, itd.).

Zawarte powyżej nieliczne uwagi merytoryczne czy pewne kwestie techniczne nie wpływają w żaden sposób na ogólną wysoką, pozytywną ocenę rozprawy. Autorka rozprawy wykazała się dobrą znajomością zagadnień teoretycznych i bogatej literatury przedmiotu w zakresie prowadzonych badań. Potrafiła w zajmujący sposób zaprezentować i przeanalizować złożone zagadnienia językoznawcze, co oznacza, iż cechuje ją bogaty warsztat badawczy. Wartość empiryczną pracy wzbogaca analiza idiomów wyrażających emocje poszerzająca zakres poznawczy treści pracy oraz zaproponowanie 'dynamicznej skali intensywności emocji' wraz z umiejscowieniem na niej intensywności uczuć zawartych w omawianych idiomach.

Stwierdzam, iż przedstawiona rozprawa spełnia wymogi stawiane pracom tego rodzaju i Pani mgr Tatsiana Sarokina-Sokołowska może być dopuszczona do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

dr hab. prof. UR Agnieszka Uberman